Disiplinler Arası Dil Araştırmaları Dergisi [DADA]
Ağustos 2025

International Journal of Interdisciplinary Language Studies [IJILS]
August 2025

Atıf (cite): Kamacı Gencer, Duygu (2025). Post-Truth Kavramının Kullanıcı Temelli Dijital Sözlüklerdeki Görünümü: Ekşi sözlük Örneği, *Disiplinler Arası Dil Araştırmaları Dergisi,* Sözlüklerde Tanımlama (Anlamlandırma) Sorunları Özel Sayısı, 249-267 doi: 10.48147/dada.1730084

Post-Truth Kavramının Kullanıcı Temelli Dijital Sözlüklerdeki Görünümü: Ekşi Sözlük Örneği [1]

Duygu KAMACI GENCER[2]

Post-Truth Kavramının Kullanıcı Temelli Dijital Sözlüklerdeki Görünümü: Ekşi Sözlük Örneği

The Concept of "Post-Truth" in User-Generated Digit Dictionaries: A Case Study of Ekşi Sözlük

Öz

Bu çalışma günümüzün popüler kavramlarından biri olan po truth'un Türkçe kullanıcı tabanlı dijital sözlüklerde na kavramsallaştırıldığını, hangi terimlerle karşılandığını kullanıcılar tarafından nasıl yorumlandığını inceleme amaçlamaktadır. Çalışmanın amacı doğrultusundaöncelikle po truth'un sosyolojik ve felsefi arka planı tartışılmış; ardında hakikat, doğruluk ve gerçeklik ayrımlarına odaklanılar kavramın kuramsal zemini ortaya konmuştur. Çalışmada ayrı Türkçe alanyazınında post-truth'a önerilen karşılıklara da y verilmiştir. Çalışmanın bulgular kısmında ise Ekşi Sözlük'i "post-truth" başlığından toplanan veriler, nitel içerik anali yöntemiyle çözümlenmiş ve Ekşi Sözlük'te kavramın na tanımlandığı, kavrama hangi Türkçe karşılıkların önerildi tartışılarak post-truth'un çok boyutlu bir fenomen olar kavramsallaştırıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Post-truth'u Türkçede çoklu terminolojik görünüme sahip olmasının nede ise onun yalnızca epistemolojik bir krizi karşılayan kavram olar değil, aynı zamanda gerçeklik anlayışında yaşanan ontoloj kırılmayı da ifade eden kavram olarak algılanmasıy ilişkilendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: post-truth, hakikat, dijital sözlükl kavramsallaştırma, Ekşi Sözlük

Abstract

This study aims to examine how post-truth, one of today's popu concepts, is conceptualized in Turkish user-based digit dictionaries, what terms it is used with and how it is interpreted users. In line with the aim of the study, firstly, the sociological a philosophical background of post-truth is discussed, and then t concept's conceptual ground is revealed by focusing on t distinctions between truth, reality, and true. The study al includes the suggested equivalents for post-truth in the Turki literature. In the findings part of the study, the data collected fro the title "post-truth" in Ekşi Sözlük were analyzed by qualitati content analysis method and it was concluded that post-truth w conceptualized as a multidimensional phenomenon by discussi how the concept was defined in Ekşi Sözlük and which Turki equivalents were suggested for the concept. Thereason why po truth has multiple terminological appearances in Turkish associated with the fact that it is perceived not only as a conc that meets an epistemological crisis, but also as a concept th expresses the ontological break in the understanding of reality.

Keywords: post-truth, truth, digital dictionaries conceptualization, Ekşi Sözlük

Makale Türü: Araştırma

Paper Type: Research

[1] Bu çalışma Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sözlükbilimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (SÖZMER) tarafından 11.06.2025 tarihinde düzenlenen Uluslararası Dil Araştırmaları Sempozyumu'nda sözlü olarak sunulan bildirinin gözden geçirilmiş hâlidir.

[2] Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, dkamaci@ogu.edu.tr, https://orcid.org/0000-0001-7200-2767

Makale Geliş Tarihi (Recieved): 30.06.2025 Makale Kabul Tarihi (Accepted): 16.07.2025

1. Giriş

Türkçede "post-truth" kavramının kavramsallaşma, sözlükselleşme ve anlamlandırma süreçlerini, kullanıcı tabanlı dijital sözlük üzerinden inceleyen bu çalışma, alanyazınındaki akademik araştırmalardan farklı olarak, Türkçe konuşurların post-truth kavramını nasıl algıladığını ve yorumladığını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın temel problemi, aşağıda yer alan sorular etrafında şekillenmektedir:

- Post-truth kavramının Türkçeye çevrilmesinde karşılaşılan anlamsal, terminolojik ve felsefi sorunlar nelerdir?
- Post-truth, Türkçe dijital söylemde nasıl kavramsallaştırılmakta ve yeniden üretilmektedir?
- Ekşi Sözlük'te post-truth için önerilen Türkçe karşılıklar, hakikat, gerçek ve doğruluk kavramlarıyla hangi düzeylerde örtüşmekte ve ayrışmaktadır?

Araştırmanın temel probleminden hareketle, post-truth'un Türkçedeki kavramsallaştırılma sürecini çok boyutlu biçimde ele almayı hedefleyen bu çalışmada öncelikli olarak, yabancı post- truth alanyazını taranarak tarihsel gelişim ve kavramsal çerçeveden bahsedilecektir. Ardından "hakikat", "gerçek" ve "doğruluk" kavramları arasındaki felsefi ayrım tartışmaya açılarak, söz konusu üçlü yapının post-truth bağlamındaki dönüşümüne yer verilecektir. Çalışmada ayrıca post-truth'un Türkçeye çevrilmesine dair yaşanan terminolojik sorunlar ve kavramsal belirsizlikler hakkındaki Türkçe çalışmalar da ele alınacaktır. Son olarak Ekşi Sözlük'ten elde edilen verilerdeki kavramsallaştırma biçimleri, tanımlar ve önerilen Türkçe karşılıklar tematik içerik analiz yöntemiyle çözümlenecek ve ilgili entry'lerin[3] Türkçe inşası ele alınacaktır.

2. Post-truth Kavramı ve Alanyazınındaki Temel Eğilimler

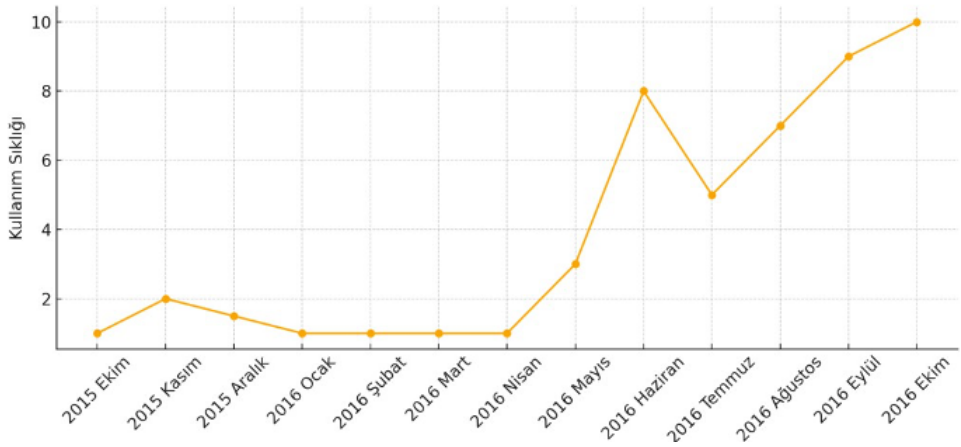
Post-truth sözcüğü ilk kez Sırp yazar Steve Tesich'in 1992 yılında Notion isimli dergide kaleme aldığı (İran-Kontro olayları ve Körfez Savaşı'nda dönemin hükümetinin saptırdığı gerçekler hakkındaki) eleştirel yazısında kullanılmıştır (Albrecht, 2023: 170). Ancak bu sözcüğün popüler hale gelerek gündem olması 2016 yılına denk gelmektedi[4]. Brexit süreci ve ABD başkanlık seçimleriyle birlikte medyada post-truth sözcüğünün sıklıkla kullanılması

[3] Ekşi Sözlük'ün özgün sözlük yapısına bağlı kalmak adına bu çalışmada "girdi" yerine "entry" terimi tercih edilmiştir.

[4] Sim (2019: 42-44) post-truth'un kökenlerini yalnızca çağdaş gelişmelerle sınırlamayarak; Zinoviev Mektubu, Siyon Protokolleri ve Irak Savaşı'na dair dezenformasyon gibi tarihsel örneklerden yola çıkarak post-truth'un modern öncesi biçimlerine dikkat çekmiştir. Sim'e göre bu örnekler, post-truth'un uzun süredir uygulamada olan bir söylem biçimi olduğunu, ancak çağımızda sistematikleştiğini göstermektedir.

nedeniyle, Oxford Sözlüğü 2016'da post-truth'u yılın sözcüğü ilan ederek bu fenomeni "kamuoyunun şekillenmesinde nesnel gerçeklerin duygulara ve kişisel inançlara yapılan başvurulardan daha az etkili olduğu durumlarla ilgili veya bunları belirten" sıfat olarak tanımlanmıştır (Oxford Dictionaries, 2016).

Görsel 1. Post-truth Sözcüğünün Kullanım Sıklığı

Kaynak: (Oxford Dictionaries, 2016)

Oxford Sözlüğü'nün bu seçimi, kamuoyunda bir dizi tartışmaya da sebep olmuştur.[5] Block (2019: 3), post-truth sözcüğünün diğer yıllarda seçilen yılın sözcüklerine nazaran daha tartışmalı olmasını önemli bulmuş ve bu kavramın moda bir sözcük olmaktan öte, 2016'dan itibaren gündemden düşmeyecek kalıcı bir öneme sahip olacağını dile getirerek günümüze bir projeksiyon tutmuştur.

Post-truth'un ilk kuramcılarından biri sayılabilecek Ralph Keyes (2004), post-truth çağını etik bir sorun olarak ele almaktadır. Bu çağda insanların artık yalanları gerekçelendirme ve alternatif hakikatler üretme eğiliminde olduğunu ifade etmekte ve bu durumu *post-truthfulness* olarak adlandırmaktadır. Keyes'e göre (2004) *post-truthfulness*, insanların kendilerini dürüst olarak hissetmesini olanaklı kılan rasyonelleştirme biçimleri ile yalanların normalleştirilmesi sürecine karşılık gelmektedir.

[5] Post-truth'un 2016'da yılın sözcüğü olarak seçilmesi ile Amerikalı komedyen Stephan Colbert, Oxford Sözlüklerini kendisinin daha önce bir karakteri canlandırırken kullanmış olduğu "truthiness" sözcüğünü kopyalamakla suçlamıştır (Albrecht, 2023: 167)

Yalancılar her zaman var olsa da yalanlar genellikle tereddütle, bir tutam kaygıyla, biraz suçlulukla, biraz utançla, en azından biraz utangaçlıkla söylenmiştir. Şimdi, zeki insanlar olduğumuz için, suçluluk duymadan gerçeği çarpıtmak için gerekçeler bulduk. Buna post-truth diyorum. Post-truth çağında yaşıyoruz. Post-truthfulness, etik bir alacakaranlık kuşağında var olur. Kendimizi dürüst olmayan biri olarak görmeden kendimizi aldatmamızı sağlar. Davranışlarımız değerlerimizle çeliştiğinde, büyük ihtimalle yapacağımız şey değerlerimizi yeniden düşünmektir. Çok azımız kendimizi etik dışı olarak düşünmek, hatta bunu başkalarına itiraf etmek isteriz; bu yüzden ahlaka alternatif yaklaşımlar geliştiririz. Bunları alternatif etik (alt.ethics) olarak düşünebilirsiniz.[6] (Keyes, 2004: 9)

Keyes (2004), bilgi ve hakikat odaklı post-truth alanyazınından farklı olarak ahlaki, kültürel, psikolojik ve toplumsal açılardan da post-truth dönemini ele alır ve bu dönemi *hakikat krizi* olarak değil de *dürüstlük krizi* olarak yorumlayarak yalanı meşrulaştırma yollarına odaklanmakta ve dürüstlüğün yeniden inşası için çeşitli öneriler sunmaktadır.

Steve Fuller (2018) ise -Keyes'ten (2004) farklı olarak- post-truth'u epistemolojik kriz veya popülist bir kavram olarak ele almak yerine, epistemik bir dönüşüm etrafında tartışmaya açmıştır. Bilimi bir *güç* (power) oyunu olarak tanımlayan Fuller (2018: 51) için mutlak hakikatler yoktur; hakikatler artık toplumsal yapılara karşılık gelmektedir. Fuller'a göre post-truth söyleminin en önemli figürleri Wittgenstein ve Kuhn'dur. Wittgenstein'ın *dil oyunları kuramı* ile hakikat artık dil dışı olmaktan çıkarak, dile içkin bir forma dönüşmüştür. Bu noktada dil oyununun kuralları artık hakikat koşullarını da belirlemektedir. Kuhn'un *paradigması* ve bilimde hakikatin artık meşru bir gücün hakemi olamamasına karşın güç peşinde koşanların taktığı bir meşruiyet maskesi kavramsallaştırmasını post-truth ile ilişkilendiren Fuller (2018: 4), bu yaklaşımla post-truth'u modernitenin bilgiye ilişkin iddialarına karşı gelişen/dönüşen stratejik ve tarihsel bir yanıt olarak değerlendirmektedir.

Bir diğer post-truth kuramcısı olan Amerikalı felsefeci Lee McIntyre (2018) George Orwell alıntısı[7] ile başladığı *Post-truth* isimli araştırmasında iletişimsel ve siyasi bağlamda ele aldığı post-truth'u epistemik ve kültürel bir kriz olarak değerlendirmektedir. McIntyre için post-truth nesnel hakikatlerin yerini duygu, inanç ve ideolojik kabullere bırakmasıdır: *"Gerçekliğin siyasi olarak ikincilleştirilmesi amacıyla duyguların gerçeklerden daha doğru olduğu iddiası."* (2018: 174). Post-truth, uygulayıcılarının -iyi bir kanıt olsun ya da olmasın- birisini bir şeye inanmaya zorlamaya çalıştığı bir tür ideolojik üstünlüktür (McIntyre, 2018: 13). Hakikatin siyasal iktidar eliyle biçimlendirildiğini savunan McIntyre (2018), çalışmasında iklim değişikliği ve aşı karşıtlığı gibi örnekler eşliğinde bilim karşıtlığının post-truth'un öncü hareketleri olarak değerlendirmesi yanında *Dunning-Kruger etkisi* veya *bilişsel önyargılar* gibi kavramları tartışarak post-truth'un psikolojik zeminini de çözümlemeye çalışmıştır. McIntyre diğer yandan günümüz medyasını da herkesin kendi hakikatini yaratmasına zemin hazırlayan

[6] Bu alıntı, yazarın ilgili eserinden alınmış olup, tarafımca Türkçeye çevrilmiştir.

[7] "Nesnel hakikat kavramının kendisi dünyadan siliniyor. Yalanlar tarihe karışacak." George Orwell

bir yapı olarak görmüş ve "yankı odaları" veya "viral içerikler" ile bilgilerin değil "duygu"ların (2018: 116) dolaşıma girdiğini ifade etmiştir.

Güvenilir bilgilere zahmet edip arayan herkesin anında erişebilmesini sağlayan internetin bazıları için yalnızca bir yankı odası haline gelmesi ne kadar da ironik ve ne kadar tehlikeli. Artık "haber" olarak sunulanlar için hiçbir editoryal kontrol olmadığında, ne zaman manipüle edildiğimizi nasıl bileceğiz?[8] (McIntyre, 2018: 95)

McIntyre için bir kriz niteliğindeki post-truth dönemini aşabilmenin yolu, bilimsel düşünceyi savunmak, medya okuryazarlığını arttırmak ve bilişsel farkındalık yaratmakla mümkün-dür. Bu noktada bireyler de farkındalıklarını arttırarak hakikati aramalılardır; çünkü hakikatleri görmezden gelmek tehlikelidir ve hakikatler bizler için hala çok önemlidir (2018: 171-172).

Edebiyat eleştirmeni Michiko Kakutani (2018) de post-truth çağı ile hakikatin ölümünü ilan ederek akılcı söylemin itibarsızlaştırıldığını iddia etmekte ve hakikati ölüme götüren süreçleri Heidegger ve Nietzsche temelli postmodernist düşüncelerle ilişkilendirmektedir.

Postmodernite ( ) nesnel bir gerçeklik olasılığını reddederek ve gerçeklik fikrinin yerine perspektif ve konumlandırma kavramlarını koyarak, postmodernizm öznellik ilkesini kutsallaştırdı. Dil, güvenilmez ve istikrarsız olarak görülür (söylenen ile kastedilen arasındaki kapatılamaz boşluğun bir parçası) ve hatta insanların tamamen rasyonel, özerk bireyler olarak hareket ettiği düşüncesi bile göz ardı edilir. Çünkü her birimiz bilinçli veya bilinçsiz olarak belirli bir zaman ve kültür tarafından şekillendirilmekteyiz.[9] (Kakutani, 2018: 23-24)

Diğer yandan Kakutani (2018) için postmodernite yanında sosyal medya, algoritmik haberleşme, dilin yozlaşması, narsisizm kültürü de bu sürece olumsuz anlamda katkıda bulunarak ideolojik manipülasyonları daha çok teşvik etmiştir.

Güncel alanyazını, post-truth fenomeninisadece hakikatin değersizleştiği epistemik bir kriz olarak değil; aynı zamanda bilginin üretimi, dağıtımı, etik normlar ve toplumsal iletişim biçimlerinde yaşanan dönüşümün yansıması olarak ele almaktadır. Bu bağlamda post-truth, öznenin hakikatle kurduğu ilişkiyi kişisel inançlar, kanaatler ve duygular eşliğinde yeniden şekillendiren ve nesnel olguları ikincil konuma iten bir fenomendir. Alanyazınında öznenin hakikatle kurduğu ilişkiye dair bu dönüşümün dijital medya, siyasi söylem biçimleri, kültürel temsiller ve dil oyunları gibi çok sayıda etkenle ilişkilendirilmiş olduğu görülmektedir. Ayrıca etik değerlerin sınırlarının belirsizleşmesi, gerçeğin yerine geçebilecek meta-anlatıların yerini alternatif anlatıların alması ve bilgiye/bilime olan güvenin zayıflaması da sıkça vurgulanan temalar arasındadır.

[8] Bu alıntı, yazarın ilgili eserinden alınmış olup, tarafımca Türkçeye çevrilmiştir.
[9] Bu alıntı, yazarın ilgili eserinden alınmış olup, tarafımca Türkçeye çevrilmiştir.

3. Post-Truth Çağında Hakikat, Gerçek ve Doğru: Epistemolojik ve Ontolojik Dönüşümler

Felsefe tarihinin her daim tartışmalı terimlerinden olan *hakikat* (truth), *gerçek* (real, fact) ve *doğru* (true), Antik Yunan felsefesinden, analitik felsefeye hatta postmodernizme kadar kavramsal olarak dönüşüm geçirmişlerdir[10]. Post-truth'u söz konusu terimler eşliğinde ele alan Selim (2023: 502), hakikatin *dil oyunları* olarak kurgulanmasının kökenini, Platon'un görülebilir/algılanabilir dünya ile idealar dünyası arasındaki ontolojik ayrımına dayandırmaktadır. Platoncu gelenekte akla dayalı olarak ulaşılabilen gerçeklik, sadece entelektüel kavrayışla açığa çıkabilmektedir. Ancak Selim'e göre (2023: 502) Heidegger ile hakikat, gizlenmiş olanın yeniden yorumlanması ile ilişkilendirilmiş ve böylelikle hakikat, Platoncu gelenekteki özne-nesne ilişkiselliği bağlamından çıkarılmıştır. Diğer yandan Selim (2023: 504), Kantçı bağlamdaki doğruluk kavramının[11] da post-truth'a zemin hazırladığını ifade etmiştir. Özetle değişen hakikat kavrayışı ile doğruluk -doğrulanabilir ve yanlışlanabilir önermelerden ziyade- öznenin kendi bakış açısı ile şekillendirdiği bir kavrayış haline dönüşmüştür. Post-truth ile özne-nesne ilişkiselliği yerini, bireyin tek taraflı hakikat inşasına bırakmıştır.

Post-truth'u "*siyasi söylemin herkes tarafından kabul görmüş karakterini baltalayarak kamusal alana hâkim olmaya çalışan ideolojik bir hareket*" olarak tanımlayan Sim (2019: 3) için post-truth dönemi, nesnel hakikatin -özellikle siyaset ve medyada- duygular, kişisel inançlar ve ideolojik çıkarlar karşısında önemsizleştiği; hakikatin kasıtlı olarak çarpıtıldığı ve çoğu zaman stratejik olarak göz ardı edildiği bir söyleme karşılık gelmektedir. Bu söylem, hakikatin toplumsal sözleşme olarak değerini yitirmesiyle karakterize edilmekte ve siyasi manipülasyon, komplo teorileri ve yalan haberler gibi araçlarla desteklenmektedir. Sim (2019) ayrıca post- truth'un kavramsal arka planında *şüphecilik* (skepticism) ve *post-modern görelilik* (postmodern relativism) düşüncelerinin de yer aldığını ileri sürmektedir. Mutlak/nesnel biçimde hakikatin hiçbir zaman temellendirilemeyeceği görüşü zaman içinde her türlü değerin "göreli" olarak değerlendirilmesine yol açmış ve post-truth'un meşrulaştırılmasına zemin hazırlamıştır (2019: 5- 7). Diğer yandan hakikat, epistemolojik bir sorun olmaktan ziyade dilsel temsile içkin sürekli bir belirsizlik halini de yaratmaktadır. Postyapısalcı ve yapıbozumcu bir çerçeveden hakikat sorunu ele alındığında özne, hakikati nesnel olarak dile getirme niyeti taşısa da dilin yapısı bu çabayı imkânsız kılmaktadır (Sim, 2019: 5).

Zoglauer (2023) de hakikat, gerçek ve doğru kavramlarının giderek birbirinden ayrıştığını ve bu ayrışmanın özellikle dijital çağda radikal bir *görelilik* (relativism) anlayışına kapı

[10] Gerçek ve hakikat sözcüklerinin etimolojik kökeni hakkında bilgi almak için bk. İsi, H. (2015). "Gerçek" ve "Hakikat" Sözcükleri Üzerine Felsefi ve Dilbilimsel İnceleme, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(41), 181-196.

[11] Kant'a göre "doğru olması için bir şeyi tutan üç şey "thinking/düşünme, believing/inanmak ve knowing/bilmek"tir." (Dağ, 2017: 9)

araladığını ifade eder (2023: 18). Post-truth, artık yalnızca bir kriz değil; gücün, toplumsal uzlaşının ve söylem kurallarının belirlediği bir hakikat rejimini temsil etmektedir (2023: 1-5). Fuller'ın (2018) da savunduğu gibi, hakikatin ve doğruluğun ölçütü artık dışsal bir gerçeklikle örtüşme değil, söylemin içinde tanımlanan kurallara uygunluktur (2023: 4). Bu durum da -postmodern bir bakış açısıyla- her toplumun kendi gerçeğini yaratmasına imkân tanıyarak hakikatin göreliliğini meşru kılmıştır (2023: 3).

Çoğu postmodern filozof tarafından desteklenen epistemolojik görelilik, hakikat kavramının zayıf- lamasına önemli ölçüde katkıda bulunur. Hakikat bir görüş meselesi haline geldiğinde, her toplum- sal grup kendi hakikatlerini savunabilir. Birbirleriyle çelişseler bile, birden fazla hakikat bağımsız olarak var olabilir. Farklı bakış açılarını karşılaştıracak tarafsız bir bakış açısı yoksa, kişi kendi bakış açısıyla çelişen görüşleri eleştiremez.[12] (Zoglauer, 2023: 11)

Moeschler (2024: 5) için post-truth çağında doğruyu söylemenin epistemolojik temelleri, gizli ya da şifrelenmiş anlamlara değil, bağlam tarafından erişilebilen açık ya da örtük anlamlara dayanmaktadır. Moeschler (2024: 35), dilsel bağlamda hakikatin semantik düzlemde yer aldığını, doğruluğun ise bir önermenin dünya durumuna uygunluğuyla belirlendiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda gerçek, sözcükler ile dünya arasındaki ilişki eşliğinde tanımlanır (2024: 162). Ancak post-truth söz konusu olduğunda bu ilişkiler bir çeşit bozuma uğramaktadır[13]. *Yalanlar* (lies), *sahte haberler* (fake news) ve *saçmalıklar* (bullshit) epistemik çerçevenin dışında kalan, muhatabın bilişsel donanımını istismar eden iletişim biçimleridir: "*Yalan, doğruymuş gibi sunulan ve ortak zeminde onay görmeyen önermedir; sahte haber, ortak zeminde-ki bir önermeyi doğrulayan ancak yanlış olan bilgidir; saçmalık ise ne doğru ne yanlış biçimde değerlendirilebilen anlamsal bir boşluk üretir"* (2024: 163). Moeschler (2024) ayrıca dilin hakikat ile olan ilişkisinin semantik düzlemde yeniden kurulabileceğini de düşünmektedir.

Maddalena ve Gili (2020) ise post-truth kavramını medya ve siyaset odaklı okumak yerine 20. yüzyılın felsefi ve sosyolojik birikimine odaklanarak çözümlemeyi tercih etmişlerdir. Maddalena ve Gili (2020), post-truth'un izini Nietzsche'nin "*gerçekler yoktur, yalnızca yorumlar vardır*" aforizmasında (Nietzsche'den akt. Maddalena ve Gili, 2020: 47) aramaktadırlar. Nietzsche'nin epistemolojisi post-modern felsefe için bir anahtar işlevi görmüş ve izleyen dönemlerde Derrida, Rorty ve Foucault gibi düşünürler söylem ve hakikat ilişkisi

[12] Bu alıntı, yazarın ilgili eserinden alınmış olup, tarafımca Türkçeye çevrilmiştir.

[13] Bu durum, Baudrillard'ın içe patlama/içe göçme (implosion) olarak kavramsallaştırdığı, göstergelerin anlamdan ve gerçeklikten boşalarak kendi üzerine çökmesi süreciyle de örtüş-mektedir. Ayrıntılı bilgi için bk. Baudrillard, J. (2011). *Simülakrlar ve Simülasyon*. Çev. Oğuz Adanır. Ankara: Doğu-Batı Yayınları.

üzerine eleştirel fikirler ortaya atmışlardır[14]. Bu düşünürler hakikat ile dil, iktidar ve ideolojinin bir arada olduğunu ifade ederek "*hakikat rejimleri*" kavramını merkeze almışlardır (Maddalena ve Gili, 2020: 49). Maddalena ve Gili (2020: 50) böylelikle insanlığın -hatta felsefenin bile- hakikat arayışının yerini yoruma ve çoğulculuğa bıraktığını ifade etmişlerdir.

4. Türkçede Post-Truth'un Kavramsal Konumlanışı: Hakikat, Gerçeklik ve Doğruluk

Terzi (2020) Post-truth terimi ve Türkçe karşılıklarını ele aldığı makalesinde bu terimin Türkçeye aktarımında karşılaşılan çeşitli zorluklardan bahsetmiştir. Terzi (2020), çalışmasında post-truth için önerilen terimleri derleyerek, ilgili sözcüklerin isim veya sıfat olarak kullanımları açısından çeşitli sınırlılıklar barındırdığını ifade etmiş ve post-truth'un Türkçeye yerleşebilmesi için hem gündelik kullanımda hem de akademik metinlerde tutarlı bir şekilde kullanılması gerektiğini sonucuna varmıştır. Terzi (2020: 85) bu görüşler doğrultusunda post-truth'un Türkçe karşılığı için "*gerçek sonrası*" ve "*gerçek ötesi*" terimlerini önermiştir.

Post-truth kavramının Türkçe karşılığını araştıran bir diğer isim Arkan (2022) ise çalışmasında post-truth'un Türkçeye çevirisinde yaşanan anlamsal ve terminolojik sorunları ele almanın yanında, felsefi ve sosyolojik boyutlarını da tartışmaktadır. Post-truth'u yalnızca olguların değersizleştiği bir dönem olarak değil, aynı zamanda bireylerin çıkarları doğrultusunda kendi doğrularını inşa ettiği bir düşünme biçimi olduğunu vurgulayan Arkan (2022: 13), post-truth'un Türkçeye "*çıkarcı doğruluk*" ifadesiyle çevrilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Güven (2020), post-truth kavramının Türkçeye çevrilmesinde yaşanan zorlukların sebebini post-truth'un henüz sınırları belli bir kavramsal düzleme oturmamış olmasına bağlamaktadır.

Ne var ki post-truth kavramının ne olduğu sorusu üzerine henüz yeterince tartışma yapılmış ve kavramsal bir çerçeve oluşturulmuş değildir. Bu çerçeve eksikliği, kavramın Türkçe'ye çevrilme güçlüğünden metinlerin anakronik ifade sorunlarına düşmelerine kadar geniş bir muğlaklığı beraberinde getirmektedir. (Güven, 2020: 21)

Dönmezçelik'in (2023) post-truth'un Türkçeye çevrilmesinde karşılaşılan zorluklar ile felsefi, semantik ve tarihsel temellerini ele aldığı makalesinde de "*post-hakikat*", "*hakikat-sonrası*", "*gerçek-ötesi*" ve "*post-olgusal*" gibi terimlerin kavram bütünlüğünü sağlamada yetersiz kaldığını dile getirilmiştir. Dönmezçelik (2023: 97) bu terimler yerine "*doğruluk-ötesi*" karşılığının kullanılmasının daha uygun olacağını ileri sürmüş ve "*doğruluk*" kavramının post- truth'un etik dışı tarafıyla bağdaştırabileceğini ifade etmiştir.

Gürsoy (2021) "*hakikat-ötesi*" olarak adlandırdığı post-truth kavramının felsefi temellerini ele aldığı makalesinde, hakikate dair yeterli felsefi sorgulama yapılmadığı için post-truth'un çeşitli belirsizlikler barındırdığını söylemiştir. Gürsoy (2021: 155) için post-truth, kaçınılmaz

[14] Tüm bu düşünsel miras, gerçekliğin yalnızca maddi verilerle değil, aynı zamanda ilişkisel, olasılıksal ve kültürel biçimlerle de var olduğunu savunan "ilişkisel gerçekçilik" anlayışına kapı aralar (Maddalena ve Gili, 2020: 101-102).

olarak "*çift anlamlılık*" içermektedir çünkü kavram, epistemolojik temelinden koparılarak siyasi bir bağlama da dahil edilmiştir. Gürsoy'un (2021) görüşleriyle koşut olarak Selim (2023: 497) de post-truth kavramının felsefi olarak derinlikli bir şekilde ele alınmasını önemli bulmuş "*hakikatin önemsizleşmesi*"nin öncelikli olarak felsefi açıdan ele alınması gerektiğini ifade etmiştir.

Tablo 1. Post-Truth Terimi için Önerilen Türkçe Karşılıklar ve Gerekçeler

Yazar	*Türkçe Karşılık*	*Gerekçe/Açıklama*
Terzi (2020)	gerçek|sonrası/gerçek ötesi	Kavramın yerleşmesi için tutarlı kullanım önerir.
Güven (2020)	—	Kavramın sınırları netleşmediği için çeviri muğlaklığı yaşanmaktadır.
Gürsoy (2021)	hakikat-ötesi	Kavramın epistemolojik değil, siyasal yönü ağır basmaktadır.
Arkan (2022)	çıkarcı doğruluk	Kavram, bireysel çıkara dayalı bir doğru inşasını ifade eder.

Post-truth'un Türkçeye çevrilmesinde önerilen karşılıkların çokluğu –bir başka deyişle ortaya çıkan çokterimlilik veya çokadlılık durumu– genellikle bir terminolojik sorun olarak ele alınsa da esasen bu durum, kavramın çok katmanlı ve çok boyutlu doğasının bir yansımasıdır. Bu nedenle Türkçede post-truth sözcüğünün görünümleri değerlendirirken, sadece kavrama uygun bir Türkçe karşılık bulma arayışı yeterli değildir. Bu arayıştan ziyade kavramın temelini oluşturan hakikat, gerçeklik ve doğruluk gibi felsefi kategorilerle olan ilişkisi ve bu kavramların geçirdiği dönüşümler göz önünde bulundurulmalıdır. Özetle, post-truth'un Türkçe karşılığının ne olması gerektiği sorusundan farklı olarak, bu kavramın epistemolojik ve ontolojik sınırlarını belirlemek ve felsefi arka planını çözümlemek daha yerinde bir yaklaşım olacaktır.

5. Yöntem

Bu çalışma, post-truth kavramının Türkçedeki kavramsallaşma ve sözlükselleşme sürecini kullanıcı temelli dijital platformlarda incelemek amacıyla yapılandırılmıştır. Nitel araştırma desenine dayanan çalışmada veri kaynağı olarak, Türkiye'nin en büyük katılımcı sözlüklerinden biri olan Ekşi Sözlük tercih edilmiştir. Platformun kullanıcı temelli yapısı,

araştırmanın problemi doğrultusunda toplanacak verileri analiz etmek açısından uygun bir dijital platformu sunmaktadır.

Post-truth kavramının Türkçede nasıl algılandığını, hangi anlam katmanlarında yorumlandığını ve özellikle hangi Türkçe karşılıkların önerildiğini belirlemek amacıyla, platformda yer alan "post-truth" başlığı altında paylaşılan entry'ler sistemli biçimde incelenmiştir. Veriler, Ekşi Sözlük'ün kamusal erişime açık arayüzü üzerinden elde edilerek manuel olarak toplanmıştır. Veri toplama süreci, söz konusu başlığa girilen tüm entry'lerin tarihsel sıralamayla okunması ve anlamlı içeriklerin dijital ortamda arşivlenmesi yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Örneklem seçiminde amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. 2016-2024 yılları arasında tarihlenen 241 entry'den toplam 53 entry veri setine dahil edilmiştir. Entry'lerin seçiminde şu ölçütler gözetilmiştir:

- Kavrama doğrudan Türkçe karşılık önerilmesi, kavramın anlamı üzerine yapılan değerlendirmeler, örnekleme yoluyla açıklamalar getirilmesi veya;
- post-truth kavramının medya, siyaset veya toplumsal algı bağlamında tartışılması.

Veri setinde yer alan sadece mizah amaçlı ya da tek kelimelik olan, kavramsal içerikten uzak entry'ler değerlendirme dışı bırakılmıştır. Toplamda 32 entry nitel çözümleme yapabilecek yeterlilikte görülerek çalışmaya dahil edilmiştir. İlgili entryler, nitel araştırma yöntemlerinden tematik içerik analizi tekniği ile çözümlenmiş ve üç temel kategori altında sınıflandırılmıştır:

- Kavramsallaştırma biçimleri,
- tanımlama stratejileri,
- Türkçe karşılık önerileri.

Çalışmada kullanılan entry'ler metne dahil edilirken, özgün kimlik numaraları (entry no), [enrty_01], [entry_02] gibi rastgele ID'lerle numaralandırılmış; kullanıcı adı, saat damgası, bağlantılar ve kişisel veriler çıkarılmıştır. Entry metinlerinin özgün bağlamı ise korunmuştur. Çalışmada nicel bir sıklık analizi yapılmamış; yalnızca içeriklerin nitel değeri esas alınmıştır.

6. Bulgular: Ekşi Sözlük'te Post-Truth'un Kavramsallaştırması: Tanımlar ve Türkçe Karşılıklar

6.1. Post-Truth'un Kavramsallaştırılma Süreci

Sözlük yazarları post-truth fenomenini kavramsallaştırırken, öncelikli olarak Oxford Sözlüğü tarafından 2016'da yılın sözcüğü seçilmesine atıfta bulunarak, Oxford'un tanımını entry'lere dahil etmişlerdir. Yazarların bu eğilimi, post-truth'un 2016'da "yılın sözcüğü" olarak seçilmesinin oldukça etkili bir gelişme olduğunu göstermektedir.

[entry_01]: oxford sözlüğü tarafından 2016'da yılın kelimesi seçilmiştir. [2016]

> [entry_02]: 2016 yılında oxford sözlüğü'ne giren ve gerçeğin çarpıtılması, manipüle edilmesiyle yaratılan sahte gerçeklik anlamına gelen kelime. [2020]
>
> [entry_03]: oxford sözlüğü nasıl tanımlamış: 'nesnel hakikatlerin belirli bir konu üzerinde kamuoyunu belirlemede duygulardan ve kişisel kanaatlerden daha az etkili olması durumu'. [2016]

Diğer taraftan post-truth'un yalnızca Oxford Sözlüğü tarafından değil, The Society for The German Language in Wiesbaden tarafından da yılın sözcüğü (postfacktish) olarak seçildiği bilgisi (entry_04), post-truth'un yalnızca İngilizce konuşulan coğrafya özelinde değil, daha geniş bir dilsel coğrafyada popüler olan bir fenomen olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

> [entry_04]: 2016 yılında oxford üniversitesi ve the society for the german language in wiesbaden tarafından yılın kelimesi seçilmişti. [2016~ 2017]
>
> [entry_05]'te post-truth'un 2016'da yılın sözcüğü seçilmesi yanında, aynı zamanda arama motorlarında o yılın en çok aranan sözcüğü olduğu bilgisine de yer verilmiştir.
>
> [entry_05]: (...) oxford literatürüne 2016'nın en çok aranan kelimesi yani "2016 yılın kelimesi" olarak geçen bu terim neden önemli peki? [2016]

Ekşi Sözlük'teki yazarların post-truth'un *yılın sözcüğü* seçilmesine dair verdikleri referanslar, kamusal farkındalık yaratmada sözlük otoritelerinin ne kadar önemli olduğunu göstermesi bakımından anlamlıdır. Söz konusu entry'ler, post-truth'un hem gündelik dilde hem de entelektüel tartışma alanlarında hızla dolaşıma giren güncel bir kavram şeklinde Türkçede kavramsallaştırıldığını ortaya koymaktadır.

İlerleyen yıllardaki entry'ler de bu eğilimi destekler niteliktedir.

> [entry_06]: (...) peki bu, doğrulukla kurulan ilişkide nasıl bir değişim var ki, bir döneme, içinden geçilen sürece doğrulukla ilişkisi üzerinden bir isim verilmiş ve bu isim 2016 oxford sözlüğünde yılın kelimesi olarak seçilebilmiş? (...) (2020)

Örneğin 2020 tarihli [entry_06]'da yazar -Oxford Sözlüğü'ne referansla- post-truth'un yalnızca bir terim değil, aynı zamanda dönemin doğrulukla ilişkisini tanımlayan zamansal bir kavram olduğuna işaret etmiştir. Bu da post-truth'un yalnızca dilsel olarak değil, zamanla toplumsal ve epistemolojik bağlamda da bir karşılık bulduğunu göstermektedir.

6.1. Ekşi Sözlük'te Post-Truth'un Tanımlanması

Ekşi Sözlük yazarları post-truth'u gündelik dilde kavramsallaştırmanın bir adım ötesine geçmiş ve kavramın kuramsal arka planından hareketle onu sözlüksel bağlamda tanımlamaya da çalışmışlardır.

Post-truth'u "*nesnel gerçeklerin, kişisel inançlar ve duygular karşısında önemini yitirdiği bir bilgi ve siyaset ortamı*" olarak tanımlayan [entry_07]'de onun hem epistemolojik hem de siyasal düzlemdeki karşılığına değinilmiştir. İlgili tanım post-truth'u kamuoyunu oluşturmada (veya yeniden dizayn etmede) hakikatlerin kişisel inanç ve duygular karşısında arka planda kalması şeklinde ele alan alanyazını ile de uyum göstermektedir. [entry_08]'de ise algı ve duygu vurgusu eşliğinde tanım yapılmış ve post-truth'un zaman içinde bir manipülasyon biçimine dönüştüğü ifade edilmiştir.

> [entry_08]: gerçeğin hisler ve algılarla değiştirilmesi, gerçekle ilgili yapılan manipülasyonun artık bir süre sonra refleks boyutunda olması ve kimsenin hakikatle ilgilenmemesi daha çok hakikatle ilgili hislerine göre durumu anlaması, diye anladım ben bu kavramdan. [2021]

Söz konusu entry'ler, sözlük yazarlarının post-truth fenomenini salt bireylerin hakikatlerden kopuşu olarak değil -güncel alanyazınıyla da örtüşecek biçimde- hakikatlerin medya ve siyaset gibi toplumsal yapılarla değişebileceğini düşündüklerini ifade etmeleri açısından önemlidir.

Yukarıdaki entry'lerden farklı olarak, kimi entry'ler ise -post-truth kavram setine tam olarak hâkim olmadan- daha öznel ve bireysel sezgilerle yazılmıştır. Bu durum, dijital ortamda kullanım sıklığının artmasıyla post-truth kavramının popülerleştiğini, hatta kavramın kendisinin de post-truth bir yaklaşımla ele alınmaya başladığını göstermektedir. Diğer yandan post-truth'un popüler biçimde kavramsallaştırılması onun kavramsal bulanıklığını ve henüz kamuoyu tarafından kesin bir şekilde anlamlandırılamadığını da ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda yazılan entry'lerde, post-truth çağında hakikatin değer ve işlev kaybına uğradığına dair sözlük yazarlarının ortak bir görüşe sahip olduğu görülebilmektedir. İlgili entry'lerde post-truth "*yalan, dolan, hile*" gibi manipülasyon yöntemlerinden ayrılarak, "*hakikatin değersizleştirilmesi*" [entry_09], "*önemsizleştirilmesi*" [entry_10] ya da "*doğru ve gerçeğin hiçbir öneminin kalmaması*" [entry_11] şeklinde tanımlanmıştır.

> [entry_10]: hakikatin (doğrunun) önemsizleştirilmesi anlamındaki post modern kavram. [2019] [entry_11]: doğru ve gerçeğin hiçbir öneminin olmaması. siyasetçilerin uzak olmadığı bir durumdur post-truth. [2020]

Yukarıdaki entry'ler, yalnızca doğruların çarpıtılmasından ziyade *doğruluk* düşüncesinin kendisinin aşınmaya uğradığı dönemsel bir fenomen olarak post-truth'un kavramsallaştırıldığını ortaya koymaktadır. Bazı yazarlar ise bu durumu daha öznel bakış açısıyla (kimi zaman metaforik bir dille) tanımlamışlardır.

> [entry_12]: duygu ve kanaatlerin gerçeğin önüne geçmesi durumu (...). [2017]
> [entry_13]: en basit tanımıyla; kendi doğrunu seçme hali. [2020]

"*Gerçeğin öznelleştirilerek yeniden üretilmesi*" (entry_14), "*hakikatin kişisel ya da kurumsal olarak tekelleştirilmesi*" (entry_15) ve "*hakikati kendine yontma*" (entry_16) gibi tanımlar ise post-truth'un söylemsel zeminine ve iktidarla olan ilişkisine vurgu yapmaktadır. Bu entry'ler, Ekşi Sözlük yazarlarının post-truth'u yalnızca epistemolojik bir kriz hali olarak değil, aynı zamanda etik, politik ve ideolojik bir yeniden kurma pratiği olarak da kavramsallaştırdığını göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

Ekşi Sözlük'te post-truth'un tanımlanma biçimleri incelendiğinde, yazarların bu fenomeni çok boyutlu biçimde ele aldıkları görülmektedir. Yazarlar tarafından post-truth'un hakikatlerin çarpıtılması yanında, hakikatin değer ve işlev kaybına uğradığına dair yorumları, alanyazınındaki kuramsal yaklaşımlarla da benzerlik göstermektedir (Keyes (2004) bu süreci, yalnızca bilgiyle ilgili değil, aynı zamanda etik bağlamda da bir "dürüstlük krizi" olarak ele almış; Fuller (2018) ise epistemik bir dönüşümün/kırılmanın parçası olarak değerlendirmiştir). Ekşi Sözlük yazarlarının post-truth'u kimi zaman sezgisel, kimi zaman kuramsal düzeyde tanımlama çabaları, bu kavramın yalnızca akademik çevrelerle sınırlı kalmayan; dijital kamusal alanda da çok boyutlu ve eleştirel biçimde tartışıldığını göstermesi bakımından dikkate değerdir.

7. Ekşi Sözlük'te Post-Truth için Önerilen Türkçe Karşılıklar

Ekşi Sözlük yazarları post-truth'u kavramsallaştırma ve tanımlama çabaları yanında diğer yandan, sözcüğün Türkçe karşılığının ne olabileceği üzerine de görüş belirtmişlerdir. Ekşi Sözlük'te post-truth için yazarlar tarafından önerilen Türkçe karşılıkları *hakikat*, *gerçeklik* ve *doğruluk* olmak üzere üç eksende ele almak mümkündür.

Tablo 2. Post-Truth Sözcüğü için Önerilen Türkçe Karşılıkların Felsefi Düzlemleri ve Açıklamalar

Kavram Alanı	*Türkçe Karşılık Önerisi*	*Felsefi Düzlem*	*Açıklama*
	hakikat ötesi		İngilizceden doğrudan çeviri
	hakikat sonrası		zaman temelli yaklaşım
hakikat	nahakikat	ontolojik	neolojizm örneği
	fos hakikat		neolojizm örneği
	hakikatin önemsizleşmesi		hakikat krizi vurgusu
	gerçek-ötesi/ gerçeklik-ötesi		postmodern vurgu
	gerçek-sonrası/ gerçeklik	epistemolojik	zamansal ve postmodern vurgu
gerçeklik	sonrası		
	post-gerçek		İngilizceden doğrudan çeviri; epistemolojik vurgu
	inanılmış gerçeklik		bireysel inanç temelli yaklaşım
	post-olgusal	epistemolojik	Almancadan doğrudan çeviri
doğruluk	doğruluk ötesi		epistemolojik vurgu
	tezvirat		manipülasyon vurgusu

Ekşi Sözlük yazarların büyük bir kısmı "*gerçek ötesi*" [entry_17], "*hakikat sonrası*" [entry_18] veya "*gerçek(lik) sonrası*" [entry_19; entry_20] gibi karşılıkları tercih etmişlerdir. Bu karşılıklara nazaran daha yaratıcı veya yenilikçi olarak nitelendirilebilecek

"*tezvirat*" [entry_21], "*inanılmış gerçek*" [entry_22; entry_23], "*nahakikat*" [entry_24], "*fos hakikat*" [entry_25] ve "*doğruluk ötesi*" [entry_26] gibi karşılıklar ise post-truth'un hem ontolojik hem de epistemik kırılmayı ifade eden kavram olduğunu göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Kimi kullanıcılar da "*post-olgusal*" [entry_27] ve "*hakikat ötesi/sonrası*" [entry_28; entry_29] ile doğrudan çeviri yöntemini kullanarak, kavramı akademik terminolojiye yakınlaştırmışlardır. Önerilen karşılıklar arasında "*hakikatin önemsizleşmesi ya da askıya alınması*" [entry_30] ve "*gerçek ardı etmek*" [entry_31] gibi açıklayıcı çeviriler de mevcuttur.

Diğer yandan kimi yazarlar post-truth'u tam olarak yansıtamadığı gerekçesiyle Ekşi Sözlük'te önerilen Türkçe karşılıklara eleştiriler de getirmişlerdir.

> [entry_32]: hakikat sonrası ya da gerçek ötesi olarak çevirmek doğru değil bu terimi. (...) hal böyle olunca gerçek ötesi gibi bir çeviri bu terimin anlamını karşılamıyor haliyle. (...). [2016]

Ekşi Sözlük yazarlarının post-truth kavramı için önerdiği *hakikat ötesi*, *hakikat sonrası*, *nahakikat*, *inanılmış gerçeklik*, *doğruluk ötesi*, *tezvirat* gibi karşılıklar, post-truth'un felsefi arka planıyla doğrudan ilişkilendirilebilecek *hakikat*, *gerçeklik* ve *doğruluk* olmak üzere üç temel kavramsal düzlemde anlam kazanmaktadır. Hakikat kavramını odağına alan *hakikat ötesi, hakikat sonrası, nahakikat, fos hakikat* gibi karşılıklar, Platon'un idealar dünyasıyla ilişkilendirdiği düşünsel hakikat (Selim, 2023: 502) ve post-truth çağında özne tarafından inşa edilen hakikati (Maddalena ve Gili, 2020) işaret etmesi bakımından önemlidir. Neolojizm örneği olarak kabul edilebilecek *nahakikat* ve *fos hakikat* önerileri ise Nietzsche'nin perspektivizmini yansıtan önerilerdir.

Gerçeklik düzleminde yer alan öneriler ise (*gerçek-ötesi, gerçeklik-ötesi, gerçek-sonrası/gerçeklik sonrası, post-gerçek*, *inanılmış gerçeklik*), nesnel gerçekliğin yerini bireysel kanaatlerin, duyguların ve ideolojik eğilimlerin aldığı yeni bir toplumsal düzeni(Zoglauer, 2023) karşılamaktadır. Bu karşılıklar içinde "*inanılmış gerçeklik*" önerisi Moeschler'in (2024) vurguladığı dil ile dünya arasındaki ilişkinin bozulması sonucunda bireyin kendi duygusal kabulüne dayalı bir gerçeklik inşa ettiği görüşünü hatırlatmaktadır. Bu öneriler, post-truth'un nesnel olguların değersizleştirdiği ve hakikatin retorik iknayla yer değiştirdiği anlayışıyla (Sim, 2019) da örtüşmektedir.

Ekşi Sözlük'te post-truth'u karşılamak üzere önerilen doğruluk düzlemindeki *doğruluk ötesi* karşılığı, Fuller'ın (2018) doğruluğun artık dışsal gerçekliğe uygunluk değil, söylem içi geçerlilik anlamına geldiğini ortaya koyduğu düşünceleri ile koşutluk göstermektedir. Doğruluğun etik yitimini ortaya koyan *tezvirat* ise Moeschler'in (2024) sahte haberin yalnızca yanlış değil, kasıtlı ve manipülatif olduğunu ifade ettiği görüşleri ile uyumludur.

Ekşi Sözlük'te post-truth kavramı için önerilen Türkçe karşılıklar, yaşanan epistemolojik ve ontolojik dönüşümün kullanıcılar tarafından farklı kavramlar eşliğinde yorumlandığını ve kavramsallaştırıldığını ortaya koymaktadır. Öte yandan Ekşi Sözlük'te post-truth karşılığında önerilen terimler; Terzi'nin (2020) "*gerçek sonrası/gerçek ötesi*", Gürsoy'un (2021) "*hakikat- ötesi*", Arkan'ın (2022) "*çıkarcı doğruluk*" önerileri ile de örtüşme sağlamaktadır. Bu örtüşmeler ve sözlük yazarlarının sunduğu terim çeşitliliği, post-truth'un yalnızca ithal edilmiş yabancı bir terim olmadığını; aksine Türkçe karşılığı üzerine tartışılan, kültürel bağlamda kavramsallaştırılan ve Türkçe olarak yeniden inşa edilen bir fenomen olduğunu göstermektedir.

8. Sonuç

Post-truth hakikat, gerçeklik ve doğruluk eksenli köklü felsefi dönüşümlerin bir sonucudur. Bu dönüşümün tarihsel ve felsefi mirasında Nietzsche'nin perspektivizmi, Kuhn'un paradigması, Wittgenstein'in dil oyunları yer almaktadır. Post-truth en genel biçimiyle *nesnel olguların, kamuoyunu şekillendirmede duygulara ve kişisel inançlara kıyasla etkisini yitirdiği; hakikat anlayışının göreli, yoruma açık, kültürel ve söylemsel olarak inşa edildiği bilgi rejimini ifade eden fenomen* şeklinde tanımlanabilir.

Ekşi Sözlük verilerinin analizi, Türkçe konuşurların post-truth'u yalnızca sözlük tanımlarından ibaret görmediklerini; aksine onu kendi kültürel, siyasal ve bilişsel bağlamlarında yeniden yorumladıklarını göstermiştir. Kullanıcılar, post-truth'u kavramsallaştırırken hem akademik tanımları hem de gündelik yaşam pratiklerini referans almış; terimin Türkçeleştirilmesi sürecinde yaratıcı, ironik, eleştirel ve yer yer mizahi yaklaşımlar sergilemişlerdir. Bu yönüyle sözlük verileri, post-truth'un Türkçede yalnızca ithal bir kavram olarak değil, kültürel bir yeniden üretim sürecinin parçası olarak kavramsallaştırıldığını ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, post-truth'un Türkçeye nasıl çevrileceğinden çok, bu kavramın hangi felsefi ve toplumsal dönüşümlerin ürünü olduğuna ve hangi bağlamlarda nasıl yeniden anlamlandırıldığına odaklanmak, daha işlevsel ve bütünlüklü bir yaklaşım olacaktır. Bu doğrultuda post-truth'un Türkçede kavramsallaştırılmasına yönelik çabalar, yalnızca terim bulmaya değil, aynı zamanda hakikatin değişen doğasını anlamaya yönelik felsefi ve sosyolojik bir sorgulamayı da içermelidir. Kavrama uygun bir Türkçe karşılık belirlemeden önce, post-truth'un felsefi sınırlarını netleştirmek ve bu sınırlar içinde kavramsal tutarlılık geliştirmek gerektiği de unutulmamalıdır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu araştırmada kullanılan veriler, herkese açık çevrim içi bir platform olan Ekşi Sözlük'ten toplanmıştır. Platformda yer alan içerikler, kullanıcılar tarafından kamuya açık biçimde paylaşılmıştır ve kişisel bilgi içermemektedir. Çalışmada kimseyle birebir iletişime geçilmemiş, herhangi bir kişisel veri toplanmamıştır. Dolayısıyla etik kurul yönergeleri uyarınca bu araştırma, etik kurul izni gerektirmemektedir.

Yazarların Makaleye Olan Katkıları

Makale tek yazarlıdır.

Destek Beyanı

Araştırma herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından desteklenmemiştir.

Çıkar Beyanı

Makale tek yazarlıdır. Herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Kaynaklar

Albrecht, M. M. (2023). *Trumping the Media: Politics and Democracy in the Post-truth Era*, New York: Bloomsbury.

Arkan, Z. N. (2022). Post-truth Kavramı Üzerine Türkçe Karşılık Denemesi, *İstanbul Kent Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 3(2), 1-16.

Block, D. (2019). *Post-Truth and Political Discourse*, Switzerland: Palgrave Macmillan.

Dağ, A. (2017). Kant Epistemolojisinde Bilgi, Varsayım ve İnanç Sorunu, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 1-19.

Dönmezçelik, Ö. (2023). Post-Truth Kavramına Semantik, Felsefi ve Tarihsel Temelleri Bağlamında Türkçe Karşılık Bulmak, *Yeni Medya*, (14), 96-120.

Fuller, S. (2018). *Post-truth: Knowledge as a power game*, New York: Anthem Press.

Gürsoy, A. Ö. (2021). Hakikatin Ötesi, Berisi, Kendisi: "Hakikat-ötesi" Kavramına Dair Eleştirel Bir Çözümleme, *Kaygı: Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 20(1), 150-170.

Güven, A. (2020). Hakikatin Yitimi Olarak Post-Truth: Bir Kavramsallaştırma Denemesi, *İnsan ve İnsan: Bilim Kültür Sanat ve Düşünce Dergisi*, 23, 20-36.

Kakutani, M. (2018). *The death of truth: Notes on falsehood in the age of Trump*, New York: Tim Duggan Books.

Keyes, R. (2004). *The post-truth era: Dishonesty and deception in contemporary life*, New York: St. Martin's Press.

Maddalena, G. ve Gili, G. (2020). *The History and Theory of Post-Truth Communication*, Switzerland: Palgrave Macmillan.

McIntyre, L. (2018). *Post-truth*, Massachussets: MIT Press.

Moeschler, J. (2024). *Language and Truth: What Makes Communication Reliable in a Post-Truth World*, London: Routledge.

Oxford Dictionaries. (2016). *Word of the Year 2016*. Oxford Dictionaries web sitesinden 29 Nisan 2025 tarihinde https://languages.oup.com/word-of-the-year/2016/ adresinden erişildi.

Selim, F. (2023). Post-Truth Kavramı Üzerine Yeniden Düşünmek, *Kaygı Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 22(1), 498-543. Sim, S. (2019). *Post-Truth, Scepticism & Power*, Switzerland: Springer.

Terzi, A. (2020). Post-Truth Kavramı ve Türkçe Karşılıkları Üzerine, *Türk Dili Dergisi*, 820 (69), 80-86.

Zoglauer, T. (2023). Truth Relativism, Science Skepticism and the Political Consequences. *Truth and Fake in the Post-Factual Digital Age Distinctionsin the Humanities and IT Sciences* içinde (1-26), Ed. Peter Klimczak and Thomas Zoglauer, Wiesbaden: Springer.

Extended Summary

This study aims to analyze the ways in which the concept of post-truth, which marks a radical transformation in contemporary societies' approaches to knowledge, truth and reality, is conceptualized in Turkish. Post-truth has started to be discussed more and more frequently in both academic literature and social discourse, especially after it was declared "word of the year" by the Oxford Dictionary in 2016. This concept, which refers to a regime of knowledge in which objective facts lose their influence in shaping public opinion compared to emotions and personal beliefs, and in which truth is open to interpretation, relative and discursively constructed, has had wide repercussions not only at the linguistic but also at the philosophical, social and cultural levels.

In the first part of the study, the historical and theoretical background of the concept of post-truth is discussed. In this framework, it is emphasized that the concept includes not only changes in the forms of access to information, but also philosophical questioning of the concepts of truth, reality and accuracy. In the light of the views of researchers such as Keyes (2004), Fuller (2018), McIntyre (2018), Block (2019), Sim (2019) and Albrecht (2023), who are prominent with their theoretical studies on post-truth, it is revealed that post-truth represents a new regime of knowledge in modern society in which individual beliefs, emotions and discourses become dominant over objective facts. These theoretical approaches reveal that post-truth is not only an epistemological crisis but also an ontological break regarding the nature of truth. Therefore, post-truth is shaped on a multi-layered intellectual ground that develops against the rationalist understanding of knowledge of modernity.

In the second part of the study, the conceptual and epistemological transformations that the concepts of "truth", 'reality' and "rightness" have undergone in the post-truth era are discussed. In this context, it is emphasized that, especially with the questioning of the principles of objectivity, universality and rationality in the post-modern regime of knowledge, the understanding of truth has been reconstructed on a plural, relative and discursive ground, rather than a fixed reference point. This transformation shows not only a break in the criteria of truth of knowledge, but also a structural change in the relationship with truth. The chapter also reveals that "truth" is positioned on a plane based on objective facts and "right" is positioned in a propositional and logical context; however, in the post-truth era, the boundaries of these three concepts are blurred and they are used interchangeably.

In the third section, the proposed responses to post-truth in the Turkish literature are evaluated. While Terzi (2020) seeks semantic balance with the suggestions of "gerçek sonrası" and "gerçek ötesi", Arkan (2022) defines post-truth as a mental orientation in which individuals construct their own truths and proposes the term "çıkarcı doğruluk" ("strategic truth"). While Dönmezçelik (2023) defended the term "doğruluk ötesi" ("beyond-correctness") due to its ethical connotation, Gürsoy (2021) and Selim (2023) emphasized that the philosophical background of the concept has not been sufficiently examined and that it contains a double meaning. In this context, the plurality (polysemy) of Turkish

equivalents proposed for the concept is not only a linguistic problem but also an indicator reflecting the multi-layered nature of the concept.

In the fourth chapter, 53 entries selected in accordance with the criteria among 241 entries written between 2016 and 2024 under the title of "post-truth" on the Ekşi Sözlük platform were evaluated with the thematic content analysis technique, one of the qualitative research methods. The entries were analyzed in terms of the definition of the concept, Turkish equivalent suggestions, meaning patterns and rhetorical structures. It was found that users frequently referred to the Oxford Dictionary when defining the concept of post-truth, made various interpretation and translation suggestions, and discussed the concept in everyday, political and media-based contexts. Among the prominent suggestions, it was observed that neologisms and metaphorical terms such as "hakikat sonrası" ("post-truth"), "inanılmış gerçeklik" ("believed reality"), "gerçeğimsi" ("reality-like"), and "tezvirat" ("defamation").

The findings of the study provide important clues about how post-truth is received in Turkish. The concept does not only exist as an imported philosophical discourse, but also as a phenomenon that is reconstructed in Turkish at both academic and everyday levels. The fact that post-truth is met with multiple term suggestions in Turkish reveals that it expresses not only an epistemological crisis but also a rupture in the ontological structure of truth. Therefore, before determining an appropriate Turkish term for the concept, it is necessary to clarify the philosophical boundaries of post-truth and develop conceptual coherence within these boundaries.